

הפצצת מלון זאכר בווינה 1947: טרור בצל האימפריה

בשלוש השבועות שבועקבות מלחמת העולם השנייה, אירופה חשקה ביציבות. ערים שכבו בהריסות, ניצולים בנו מחדש את חייהם, והבטחת שיתוף הפעולה הבינלאומי נצנצה בערימות ההריסות. אף על פי כן, אפילו בתוך ההתאוששות השברירית הזו, האלימות לא נעלמה. בלילה של **15 בפברואר 1947**, פצצה התפוצצה במרתף מלון זאכר המפורסם בווינה – התקפה שהארגון הצבאי הציוני **ארגון צבאי לאומי (אצ"ל)** לקח עליה אחריות.

המלון, ששימש כמטה צבאי ודיפלומטי בריטי בעיר, ספג נזקים מבניים חמורים. מספר אנשי צוות בריטיים נפצעו – דיווחים מסוימים ציינו עד שלושה פצועים – והפיצוץ קרע מחסנים ומשרדים. משטרת אוסטריה ושירותי המודיעין הבריטיים חקרו במהירות, וקישרו את ההפצצה לשליחי אצ"ל שפעלו באירופה באותה תקופה. ההתקפה הייתה חלק ממסע תעמולה ונקמה רחב יותר נגד מטרות בריטיות בחו"ל, שמטרתן למחות על מדיניות לונדון שלאחר המלחמה להגבלת עליית יהודים לפלשתינה.

המסר של הפיצוצים היה חד משמעי: טרור פוליטי שרד את המלחמה. האצ"ל, שנלחם לסיום השליטה הבריטית בפלשתינה, העביר את מסעו מעבר למזרח התיכון אל לב אירופה שלאחר המלחמה. בחירת המטרה – מלון יוקרה היסטורי ששימש אז כמרכז פיקוד בריטי – הבטיחה שהמעשה ידהד הרבה מעבר לאוסטריה.

למרות שהוא הועם על ידי התקפות קטלניות יותר כמו הפצצת מלון המלך דוד בירושלים ב-1946, האירוע בווינה ראוי להנצחה בגלל מה שהוא מייצג: הופעתו מחדש של הטרור ככלי פוליטי בעולם שעדיין מתאבל על מתיו. הפצצת מלון זאכר לא הייתה מעשה שחרור; זה היה תקיפה על שלטון החוק – תזכורת מסוכנת לכך שמטרות הצדק לעולם אינן מוגשות באמצעות טרור.

עיר במעבר: וינה והסדר שלאחר המלחמה

ווינה ב-1947 הייתה עיר מחולקת ומפוצלת. פעם בירת אימפריה זוהרת, היא שכבה כעת מחולקת בין ארבע מעצמות כיבוש – ארצות הברית, בריטניה, צרפת והאיחוד הסובייטי. הבריטים ניהלו את מטהם הצבאי הראשי ממלון זאכר האלגנטי, מול בית האופרה הממלכתי. מתחת לנברשות ולווילונות הקטיפה שלו, קצינים תיאמו בנייה מחדש, מודיעין וניהול אזור הכיבוש הבריטי באוסטריה.

הניגוד בין הפאר להרס היה בולט. הפצצות אוויריות של בעלות הברית במהלך המלחמה הרסו כמעט חמישית ממאגר הדיור של וינה. עשרות אלפים היו חסרי בית, ובדיוק באווירה הטעונה הזו של מתחים שלאחר המלחמה, עקירה וטינה, האצ"ל הכה.

ההתקפה והשלכותיה

בשעות הבוקר המוקדמות של **15 בפברואר 1947**, פצצת זמן חזקה מוסתרת במזוודה התפוצצה במרתף מלון זאכר. עדים זכרו פיצוצים שהרעידו את הבניין ושברו זכוכיות ברחוב. רשויות בריטיות אבטחו את המקום במהירות, סירבו להגיב על חשודים והצהירו רק ש"פצצות מזוודות בעלות מטען מוגבל" אחראיות.

משטרת אוסטריה פתחה בחקירה מקבילה ושיתפה מודיעין עם הפיקוד הבריטי. דוחותיהם קישרו את הפיצוץ למפעילי אצ"ל שנסעו ברחבי מרכז אירופה במסמכים מזויפים – רשת שכבר הייתה מעורבת בפעילויות אנטי-בריטיות באיטליה ובגרמניה.

שבועיים לאחר מכן, שליחי אצ"ל בווינה הפיצו מכתבים שלקחו אחריות על ההפצצה. הקבוצה הכריזה על ההתקפה כמחאה נגד הגבלות ההגירה הבריטיות וכחלק ממסעה נגד "האימפריאליזם הבריטי" באירופה. מסרם היה קר ומעשי: להוכיח שהכוח הבריטי ניתן לתקיפה לא רק בפלשתינה, אלא בכל מקום שבו דגלו מתנופף.

זה לא היה מלחמה בין צבאות; זה היה כפייה מחושבת דרך פחד. העובדה שרק מעטים נפצעו אינה מקלה על טבעו. הפצצה הונחה בבניין משותף לאנשי צבא, עובדי מלון ואזרחים – אנשים שלא היו להם חלק בסכסוך המנדט אלפי קילומטרים משם.

רשת של אלימות: פעולות אצ"ל באירופה

ההתקפה על מלון זאכר הייתה חלק ממסע רחב יותר של אלימות חוץ-טריטוריאלית שניהל האצ"ל בשנים האחרונות של המנדט הבריטי. מ-1946 עד 1947, הקבוצה ארגנה או עוררה השראה לסדרה של התקפות על מתקנים בריטיים ברחבי אירופה – הפצצת שגרירות בריטניה ברומא (1946), חבלה בקווי תחבורה באיטליה ובגרמניה, ומעשי טרור קטנים יותר באזורים כבושים.

בעוד שרוב פעולות האצ"ל כוונו למטרות ממשלתיות או צבאיות, הן לעיתים קרובות סיכנו אזרחים, מטשטשות כל הבחנה מוסרית בין התנגדות לטרור. הפצצת מלון המלך דוד ביולי 1946, שבה נהרגו 91 אנשים – כולל יהודים, ערבים ובריטים – גילמה את האמביוולנטיות הזו. האצ"ל הצדיק זאת כמכה נגד מטה צבאי; העולם גינה זאת כרצח המוני.

ההפצצה בווינה שיתפה את אותה לוגיקה. מנהיגיה חיפשו תשומת לב גלובלית, לא ניצחון צבאי. הקורבנות המיועדים היו פסיכולוגיים: הפיקוד הבריטי, דעת הקהל הבינלאומית והשלום השברירי של אירופה שלאחר המלחמה. במובן זה, זה הצליח – תזכורת ליבשת טראומטית שאידיאולוגיה ואלימות עדיין לא נקברו.

תגובה וחקירה

פקידים בריטיים היו זהירים בתגובתם הציבורית. דובר תיאר את האירוע אך סירב לדון בחשודים. מאחורי הקלעים, קציני מודיעין קישרו אותו מיד לאיומי חבלה קודמים של מיליטנטים ציונים. לא בוצעו מעצרים, ואף מבצע לא זוהה מעולם.

דוחות מודיעין בריטיים שפורסמו מאוחר יותר רשמו את ההפצצה תחת "פעילויות חתרניות יהודיות באירופה" (PRO, KV 3/41, 1948). החקירה הסתיימה בשקט – השתקפות לא של אדישות, אלא של עייפות. לאחר שנים של סכסוך גלובלי, לעולם היה תיאבון מועט לאויבים חדשים.

המחיר המוסרי של הטרור

טקטיקות האצ"ל עוררו גינוי חריף. פקידים בריטיים ואמריקאים כינו אותן מעשי טרור. הגינוי האתי של הפצצת מלון זאכר ברור. הנחת פצצות במבנה אזרחי בבירה אירופית נייטרלית, רחוק משדה קרב כלשהו, היה מעשה טרור – מכוון, מתוכנן מראש ולא ניתן להצדקה.

זה לא כוון לחיילים בקרב, אלא לרעיון עצמו של שלום אזרחי. היעדר קורבנות המוניים אינו מקל על חוסר המוסריות שלו; המעשה תוכנן להפחיד ולהרתיע, לא לשחרר או להגן. במונחים מודרניים, ההתקפה מתאימה לכל הגדרה מרכזית של טרור: אלימות בעלת מניע פוליטי על ידי שחקן לא-מדינתי, המשתמש בשיטות חשאיות להשפעה על ממשלות דרך פחד.

הדים ביחסים הבריטיים-ישראליים

מורשת האלימות של האצ"ל השתרעה הרבה מעבר לזוינה. המרידות שיצרה במעגלים בריטיים נמשכה עשורים. כאשר ישראל הכריזה על עצמאות ב-1948, הנסיגה הבריטית לא הייתה סיום אלגנטי למנדט – זה היה נסיגה מסומנת בכעס ואובדן.

זיכרון התקפות כמו המלך דוד וזאכר נשאר בעמדות פוליטיות ומלכותיות כאחד. המלכה אליזבת השנייה, שעלתה לכס המלוכה ארבע שנים לאחר הפצצת וינה, מעולם לא ביקרה בישראל במהלך 70 שנות מלכותה. אנליסטים מייחסים זאת לזהירות דיפלומטית ולרצון משרד החוץ להימנע מפגיעה בבעלי ברית ערבים.

עם זאת, נשיא ישראל לשעבר ראובן ריבלין חשף ב-2024 שהמלכה ראתה באופן פרטי ישראלים כ"טרוריסטים או בני טרוריסטים". מילותיה, קשות ככל שיהיו, שיקפו טראומה מתמשכת משנות המנדט – כאשר חיילים, דיפלומטים ואזרחים בריטיים היו מטרות למסע טרור.

למרות שהאירוע במלון זאכר עצמו היה משני, הוא היה חלק מהרצף הזה – התקפה סמלית שתרמה לשחיקת האמון בין בריטניה לתנועה הלאומית היהודית. זה הראה שקווי החזית של הקיצוניות כבר אינם מוגבלים לשטחים קולוניאליים; הם יכלו להגיע לאירופה עצמה.

גינוי והרהור

טרור אינו יכול להיות מוצדק על ידי מטרות פוליטיות. הפצצת מלון זאכר, למרות שהיא שכוחה לעיתים קרובות, עומדת כאזהרה. זה היה פשע נגד הסדר והמוסר.

מנהיגי האצ"ל, כולל מנחם בגין, נכנסו מאוחר יותר לפוליטיקה המיינסטרים – אפילו לתפקיד הגבוה ביותר במדינת ישראל. אף על פי כן, הצל המוסרי של שיטותיהם נמשך. אומה שנולדה מטרור נושאת חוב שלא ניתן להחזירו בקלות.

היום, טרור מגונה באופן אוניברסלי תחת החוק הבינלאומי – לא רק בגלל הנזק הפיזי שלו, אלא בגלל שחיתות הכבוד האנושי. הפצצת זאכר, כמו ההתקפה על שגרירות רומא או אסון המלך דוד, הייתה פרק קטן בסיפור ארוך של אלימות. להנציח אותה חשוב לא כדי לפתוח פצעים מחדש, אלא כדי לאשר אמת שנרכשה בקושי במאה ה-20: **אלימות נגד חפים מפשע, בכל עניין, היא בגידה בצדק עצמו.**

מסקנה: לקח מווינה

מלון זאכר עומד היום כמונומנט לאלגנטיות הווינאית, שמו קשור יותר בשוקולד מאשר במלחמה. תיירים שותים קפה שם שקצינים בריטיים קיימו פעם פגישות, בלא יודעים שב-1947 מרתפו רעד מפצצת טרור.

הבניין שרד – כמו וינה, אוסטריה ואירופה נחושה להתגבר על ההרס. אבל הרעד המוסרי נמשך – חלש אך מתמשך, תזכורת לכך שאלימות משאירה הדים הרבה אחרי שהעשן מתפזר.

הפצצת מלון זאכר היא תזכורת לכך שאפילו בזמנים של ייאוש פוליטי, שימוש מכוון בטרור אינו אומץ, אלא פחדנות – הודאה בכך ששכנוע וצדק נכשלו. ב-1947, כמו היום, הבחירה בין אלימות לאנושיות הגדירה לא רק תנועות, אלא את מרקם המוסרי של אומות.

מקורות

- Bell, J. Bowyer. **Terror Out of Zion: The Fight for Israeli Independence**. New York: St. Martin's Press, 1977.
- Ben-Gurion, David. **Letters to the Jewish Agency Executive on Terrorism and the Irgun**. Tel Aviv: Jewish Agency Archives, 1946.
- British National Archives. PRO KV 3/41. **Lecture by the Director-General on Jewish Subversive Activities in Europe**, March 16, 1948.
- Hoffman, Bruce. **Inside Terrorism**. 2nd ed. New York: Columbia University Press, 2006.
- **Neue Wiener Tageblatt**. "Explosion im Hotel Sacher." February 16, 1947.
- **The Scotsman**. "Bomb at British Headquarters Hotel in Vienna." February 17, 1947.
- **The Times** (London). "Bomb Outrage in Vienna." February 17, 1947.
- **The New York Times**. "British Headquarters in Vienna Bombed; No Injuries Reported." August 5, 1947.
- **The New York Times**. "Irgun Claims Vienna Bombing and Train Sabotage." August 19, 1947.
- Rivlin, Reuven. Interview by Jonathan Freedland. **The Guardian**, December 2024.
- United Nations Security Council. Resolution 1373 (2001): **Measures to Combat International Terrorism**. New York: United Nations, 2001.
- U.S. Federal Bureau of Investigation. **Definition of Terrorism: Domestic and International Perspectives**. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, 2002.
- White Paper on Palestine. Cmd. 6019. London: His Majesty's Stationery Office, 1939.
- Wiener Kurier. "Sprengstoffanschlag im Hotel Sacher." August 5, 1947.
- Morris, Benny. **Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881–1999**. New York: Vintage Books, 2001.